

A vibrant garden scene featuring a wooden fence, large green leaves, yellow flowers, and a butterfly. The background is a lush garden with large green leaves and yellow flowers. In the foreground, a wooden fence runs horizontally. A butterfly with orange and black wings is perched on the fence. The text is centered in a white box with a black border.

*Satoa ja iloa!
Pieni opasriikko
yhteisö- ja
kotitarveriihelyn
& varautumiseen*

...

Yhdessä viljely tuo ideoita omaan puutarhaan ja iloa yhteiseen tekemiseen. Kukkivat, syötävät kasvit ilahduttavat myös pihan pölyttäjiä ja luovat jutun juurta, se tuo ihmisiä yhteen hyvän asian äärelle. Tähän pieneen käsikirjaan on koottu toimivaksi todettuja ideoita ja vinkkejä yhteisviljelyyn kylillä ja kaupungeissa. Lopusta löydät myös tietoa varautumisesta.

Sisällysluettelo:

SATOLOOTA, Ideoita eri puolilta Vaara-Karjalaa 3-7

IKKUNAPUUTARHA, Villit versot & Kierrätysmateriaali 8-9

SYÖTÄVÄ TEOS, Kivimateriaali & Trash Art 10-13

KOTIVARA, tärkeimmät vinkit varautumiseen 14-15

A wooden crate filled with green plants, likely pea shoots, growing in a garden setting. The plants are lush and green, with some showing signs of being harvested. The crate is made of light-colored wood and is placed outdoors.

• • •

- [illegible]

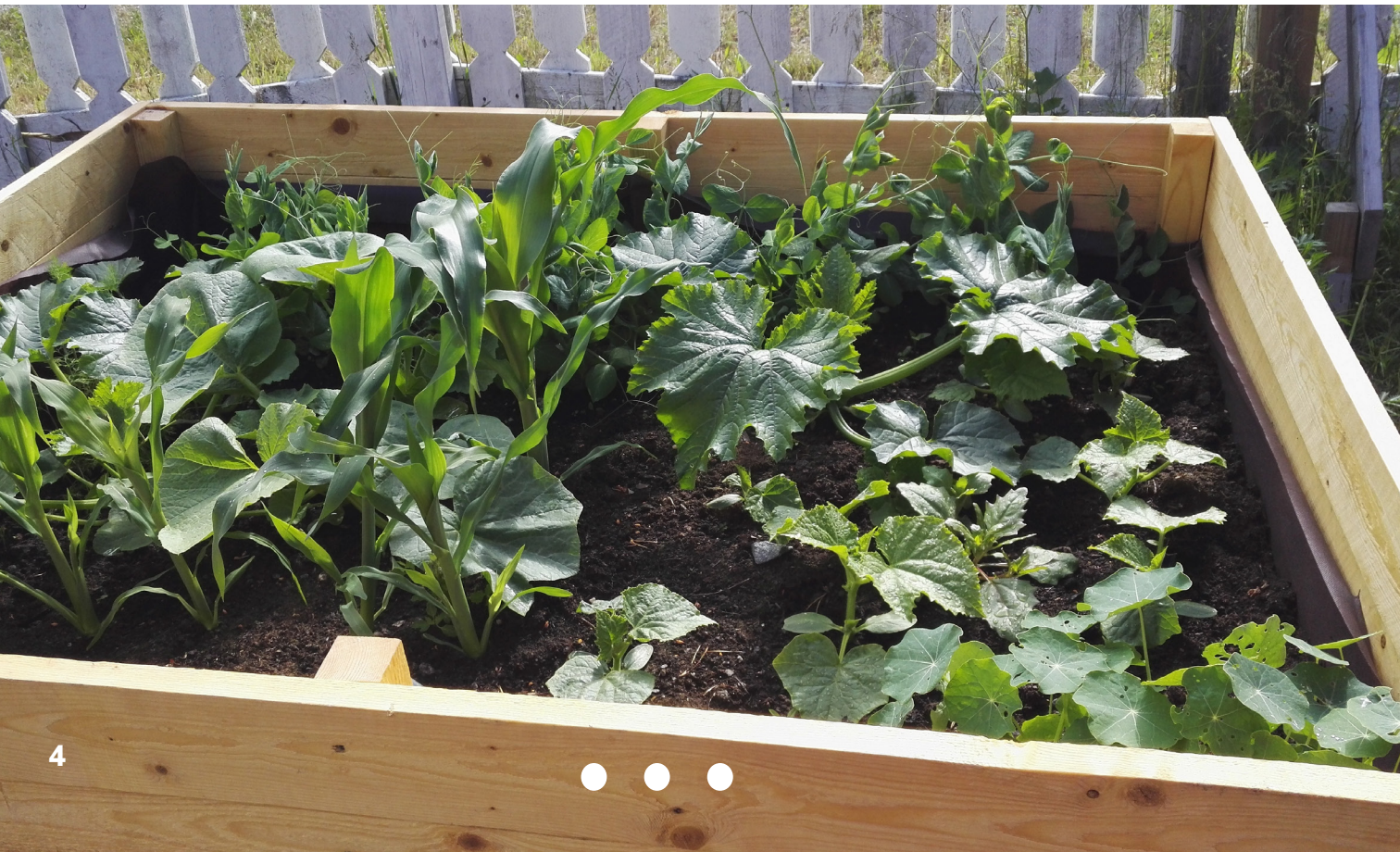

Pihan kaunistaja, hoito huomioiden

Pankakosken satoloota

• • •

- * Viljelylaatikon sijoittelussa kannattaa huomioida hoitotoimenpiteet.
- * Pankakosken työväentalon pihassa viljelylaatikko sijoitettiin keittiön oven ja kastelupisteen lähelle.
- * Huomioi, että aatikoiden ympärillä mahtuu tarvittaessa kulkemaan kottikärryillä.
- * Perustusvaiheessa huomioi talven lumityöt.

Viiljelylaatikko valmiina vai itse tehden?

Mölkön Arboretum

Valmiista lavakauluksista on helppoa ja edullista perustaa viljelylaatikko. Lavakaulus käsittelemättömänä kestää 3-4 vuotta viljelykäytössä. Käsitelty lavakaulus on pitkäikäisempi. Jos käsittelet kauluksen, muista tehdä se myrkyttömällä puunsuoja-aineella kuten esimerkiksi pellavaöljyllä. Maukkulan Mustikkamäessä rakennettiin kolme viljelylaatikkoa valmiista lavakauluksista.

Jos tarvikkeet ovat paikallaan, niin viljelylaatikot on nopea koota sekä perustaa. Ilomantsin Mölkön Arboretumissa perustus multineen ja kylvöineen hoitui parissa tunnissa. Viljely pääsi alkuun nopeasti ja helposti.

Valmiita lavakauluksia on saatavilla kahta eri kokoa 120 x 80 x 20 cm tai 60 x 80 x 20 cm. Korkeutta mitoitettaessa kannattaa huomioida multakerroksen paksuus, yksi lavakaulus riittää yrteille ja salaateille, kaksi-kolme viljelylaatikkoa päällekkäin takaa viljelyalustan kookkaille vihanneksille ja juureksille. Perustettaessa on hyvä muistaa että paksumpi multakerros ei myöskään kuivu niin herkästi.

Kestävyyttä & yksilöllisyyttä

Ylä-Vuokko

• • •

Viljelylaation voi myös rakentaa raaka- tai lämpökäsitellystä puusta. Ylä-Vuokon kyläyhdistys rakensi viljelylaatikot talkoilla raakalaudasta ja käsittelivät sen pellavaöljyllä niin sisä- kuin ulkopuolelta. Raaka-laudasta rakentamalla laatikoista tuli tukevammat ja ne voitiin mitoittaa pihaan sopivaksi. Pankakosken kylän kahden viljelylaatikon mitat olivat 120 x 150 x 60 cm, Ylä-Vuokon kylän laatikon mitat olivat 100 x 200x40 cm.

Viljelylaatikon rakentaminen yhdessä on mukavaa talkootyötä. Viljelylaatikon leveydeksi kannattaa suunnitella 100-120 cm, ergonominen korkeus laatikolle on noin 60-70 cm ja sopiva pituus voisi olla noin 100-150 cm.

Laitetaanko pohja?

Vuonisolahti

• • •

Kun kasvulootaa perustetaan puutarhaan, siihen ei tarvitse tehdä pohjaa, vaan se voi olla suoraan maayhteydessä. Maan eristämiseen voi käyttää sanomalehtiä. Vuonilahdella käytettiin viljelylaatikoiden pohjalla puhdasta ruskeaa pahvia, jossa ei ollut teippejä tms. ylimääräistä. Jos satoloota on laatoituksella tai parvekkeella, siinä on hyvä olla pohja ja salaojitus. Salaojituksen tarpeellisuutta voi pohtia myös maapohjaisessa kasvulootassa, huomioi maan läpäisevyys ja kaltevuus.

Mullan määrä?

Yksikerroksisen lavakauluksen (koko 120 x 80 x 20 cm) mullan menekki on noin 200 l.

Kaksikerroksiseen viljelylaatikkoon multaa menee tuplaten.

Kookkaampaan viljelylaatikkoon tulee multaa varata jo huomattavasti enemmän. Esimerkiksi Lieksan Pankakosken kylän viljelylaatikkoon (120 x 150 x 60 cm)

multaa varattiin noin 18 säkkiä/laatikko eli noin 900 l multaa.

Laatikoissa kannattaa käyttää rikkaruohotonta, peruslannoitettua ja kalkittua multaa. Osa voi olla valmiita säckimultia ja osa voi olla omaakin rikkaruohotonta multaa tai kompostimultaa. Aloitettaessa viljelyä multaan sekoitetaan peruslannoitteena eloperäistä lannoitetta esimerkiksi lantarakeita lannoitepakkauksen ohjeen mukaisesti. Huomioi tulevien kasvien ravinteiden tarve, kurpitsa tarvitsee enemmän ravinteita kuin esimerkiksi salaatti.

Huomioitavia asioita:

- Viljelylaatikkoa ei täytetä mullalla aivan täyteen, vaan sisäreunaa jätetään noin 7-10 cm näkyviin, jolloin reuna antaa alussa tuulisuojaa taimille.**
- Pikkuvihanneksille kuten salaateille ja yrtteille tulisi olla noin 20-30 cm multapatja ja juureksille sekä kookkaille hyötykasveille 40-50 cm multapatja .**

Lisälannoitusta tarvittaessa:

Kesän aikana, juhannuksen tienoilla annetaan tarvittaessa lisälannoitusta. Runsasta ravintoa vaativia kasveja ovat esimerkiksi kurpitsat, kurkut, tomaatit. Näille voi antaa lisäravinteeksi eloperäisiä lannoitteita kuten kanankakkaa lannoitepakkauksen ohjeiden mukaisesti.

Ikkunapuutarha

Helpoimpia version kasvatuksessa ovat "hernekeittoherneet". Verso-
kasvatukseen löytyy monia vaihtoehtoja kuten mm. auringonkukan, vi-
hanneskrassin, parsakaalin, vihannesportulakan, rukolan tai basilikan
siemenistä. Siemenet tulee olla käsittelemättömiä tai ne voivat olla verso-
tukseen tarkoitettuja. Versot ovat varsinaista superfoodia leivän päällä.

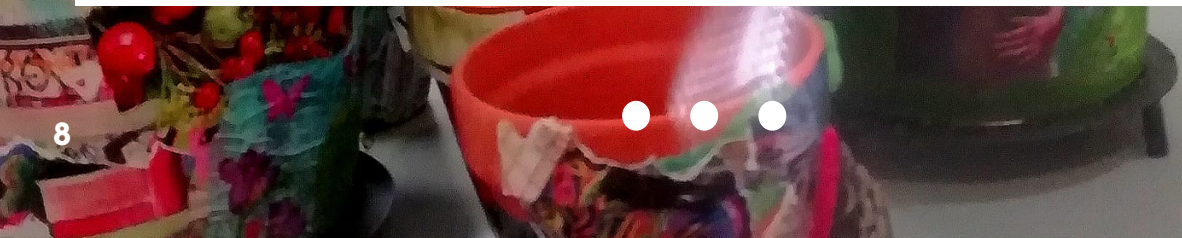
Villit versot

Ilomantsi, Pirolan piha

...

Hieman erilaisten versojen kasvatusta kokeiltiin Pirolan pihan ikkunalla
Ilomantsissa. Villin teeman mukaisesti kokeiltiin villejä versoja kuten api-
laa, nokkosta ja voikukkaa, joita ei yleensä kasvateta versoina. Kasvualus-
taksi sopii hyvin vähäravinteinen taimi-, yrtti- tai kaktusmulta.

Kasvuastioiksi luotiin kollaasitekniikallaräyhäköitä ruukkuja ja teh-
tiin niille puuvillakuteesta yksinkertaiset amppelit. Kollaasiruukkujen
idea oli, että "nyt ei tehdä nättiä" vaan koetetaan saada ruukkuun vil-
lin rohkea pinta. Voit esimerkiksi etsiä mielenkiintoisia kuvia ja tekstejä
lehdistä, yhdistää kuosiin kankaanpaloja, helmiä, luonnonmateriaale-
ja ja kiinnittää ne ruukun pintaan liimavesi-seoksella tai kuumaliimalla.
Tällaisessa tekemisessä more is more.

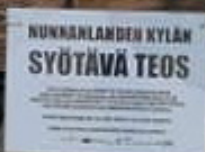
Trash Art Amppeli tyhjästä pullosta, sipulitorni vesipullosta

Karhupään kylätalo, Nurmes

• • •

Tyhjiä muovipullopakkauksista voi rakennella monenlaisia ”ruukkuja kasvatukseen. Noin litran vetoinen muovi pullon pohja voidaan leikata pois. Näin alaosasta rakentuu amppeli. Ennen multatäyttöä tulee amppeli tuunata mieleiseksi, sekä tehdä ripustuslenkit. Amppelin pohjalle tehdään salaojakerros kevytsoralla. Kevytsora voidaan pujottaa sukkahousun lahkeeseen ja solmia kiinni, jolloin salaoja ei sotkeudu multa ja se voidaan hyödyntää uudelleen. Huomioi riittävä multatila kasveille. Nopeimmin yrttiamppelin saa istuttamalla sen valmiista taimista esim. kaupan tuoreyrtit.

Kevättalvella voi kokeilla kasvattaa sipulitornia. Leikkaa 5l vesikanisterista yläosa pois. Sivulle tehdään reikiä halkaisijaltaan noin 2-3 cm ja täytetään kostetulla mullalla. Avoimeen multaosaan voidaan istuttaa ruokasipulia vieriviereen. Sipulit painetaan multa juuriosa noin ½ tai 1/3 upottaen. Myös sivurei’issä voi kokeilla sipulien kasvatusta. Karhupään kylätalolla sivureikiin kylvettiin vihanneskrassia itämään. Kun sipulit ja siemenet oli kylvetty, päälle laitetaan reitetty muovi pitämään kosteutta yllä. Muista seurata mullan kosteutta ja kastella tarvittaessa. Kun kasvua on näkyvissä, siirrä torni valoon ikkunalaudalle ja poista muovi päältä pois.

*Syötävä teos
on yhteisön yhdessä tekemä.
Se voi näyttää miltä tahansa.
Siinä voi kasvattaa hyötykasveja ja
se voi olla yhteisön jaetun luovuuden ilmentymä.*

*Tässä kerrotuissa esimerkeissä yhteisön kanssa
työskenteli myös taiteilijoita, jotka innostivat
ja kannustivat osallistujia
pohtimaan kotitarveriljelystä hieman uudesta
näkökulmasta, esteettisesti, kyläidentiteetin kautta
ja taiteen keinoin.*

Kivisen kylän oma teos

Nunnalahti, Juuka

Viljelylaatikon tai -kehikon voi rakentaa myös kivistä. Juuan Nunnalahdessa päätettiin rakentaa hyötykasvien viljelyyn kylän teeman mukaisesti kivistä. Kiville tehtiin kehikko harjateräsverkosta (6mmx5mx23,5m 2 kpl) leikaten, niin että harjaterästen väliin jäi noin 18 cm, johon sai kaadettua nyrkin kokoista kiveä. Kivi sopii hyvin istutuslaatikon rakennusmateriaaliksi, varaa hyvin lämpöä, toki rakentaminen oli työläämpää. Viljelylaatikon takaseinä rakennettiin korkeammaksi, jonka päälle sijoitettiin puusta rakennettu istutuslaatikko. Korkea takaseinä antoi suojaa etualan kasveille.

Ennen mullan laittamista sisäreunat vuorattiin suodatinkankaalla, ettei multa valu kivien väleihin. Myös pohjalle tuli salaojakerros. Kasveille jäi kasvatuspinta-alaa etuosaan 3x0,9m, jossa multakerroksen paksuus tuli noin 0,5m. Laskennallinen multamenekki tähän oli noin 1,35m³, johon käytettiin osa peruslannoitettua ja kalkittua multaa, jonka sekaan sekoitettiin muutamia turvemultasäkkejä sekä pohjalle kompostoitunutta hevosenlantaa.

Alatason multatasolle istutettiin erilaisia hyötykasveja suhteellisen runsaasti. Toisessa päädyssä kasvoi erilaisia **kurpitsoja** sekä muutama **sokerimaissi**. Toisessa päädyssä oli pari **tomaatin** tainta ja näiden edessä erilaisia yrttejä, sekä **lamopinaattia**. Erityisesti kurpitsat kasvoivat erittäin rehevästi ja yli äyräiden. Yläosassa kasvoivat **kesäkurpitsat**, **lehtikaalia**, **matalaa auringonkukkaa**. Mukana oli myös **kääpiösametkukkaa**. Kasvivalinnassa oli mietitty niin hyöty kuin koristeellisuus. Helteisinä aikoina viljelmä vaatii usein kastelua.

Trash Art -puutarha, kasvatusastiat jäमतavaroista

Närekartanon piha, Nurmee

• • •

Puutarhassa voi käyttää kasvatusastioina joutotavaraa, joille ei löydy enää käyttöä muualla. Kun kasvatetaan hyötykasveja, huomioidaan astian materiaali, että se on kasvatukseen sopivaa eikä siitä liukene mitään ylimääräistä multa. Kaikkia astioita ei voi käyttää hyötykasvien kasvatuksessa.

Muita "kierrätysruukun" valintaan vaikuttavia asioita:

- * astian syvyys, matalammassa multatilassa (15-20 cm) voi kasvattaa yrttejä tai salaatteja, kesäkukkia.
- * Isommassa astiassa kuten ämpärissä voi jo kasvattaa esim. tomaattia ja lehtikaalia.
- * Astioina voi käyttää vanhoja peltiämpäreitä, vasuja, puulaatikoita. Herkemmin "lahoavien" materiaalien kanssa, jotka ovat kosketuksissa kosteaan multa, kuten puu tai risu astian kannattaa suojata sisäpinnalta esim. muovipussilla.
- * Käytä mielikuvitusta valitessasi astioita, tarvitsetko siirrettävää astiaa yrttiruukulle kulkemaan kodin ja kesämökin välille? Olisiko vanhoista sankoista vielä palvelemaan ruukkuina? Entä vanha tiskiallas tai joku muu?

Helpota hoitoa, huolehdi astiaan pohjareiiät

Tuunaa kierrätysastiat kasvatukseen sopivaksi. Varmista veden pääsy pois ja tee reikiä pohjaan vaikka naulan ja vasaran kanssa. Näin kasveilla ei ole vaaraa "hukkumisesta" tai liikakastelusta, astiat voivat olla myös avotaivaan alla, jolloin ylimääräinen sadevesi pääsee pois. Valitse mieluummin liian iso kuin liian pieni astia. Isompi multatila on helpompi hoitaa eikä kuivu niin herkästi. Vaikka pohjaan tehdään reiät ei salaojitukselta ole haittaa, vaan varmistavat pohjalla juurille sopivan ilmatilan.

- * Reiättömät astiat suojaruukuiksi tai suojaan sateelta
- * Jos ruukkuna käyttää astiaa, johon ei voi tehdä reikiä esim. perintövaasia, sijoita se katoksen alle tai käytä sitä suojaruukkuna.

Kotivara

Kotivara on vettä ja ruokaa koko perheen tarpeisiin ainakin **72 tunniksi**. 72 tunnin varautumissuosituksella tarkoitetaan sitä, että jokaisessa kodissa pitäisi olla valmius selvittää itsenäisesti häiriötilanteen sattuessa ainakin kolme vuorokautta.

Kotivaraksi kannattaa varata vain sellaisia ruokia, joita tulee normaalistikin käytettyä. Näin ruokien kierto sujuu eivätkä elintarvikkeet pääse vanhentumaan ja syntymään hävikkiä.

Kotivaraa toivotaan varattavaksi ainakin kolmeksi päiväksi.

Muistathan että kotivaraan kuuluu myös välttämättömyystarvikkeita mm. lääkkeet, tölkinavaaja, radio ja paristot, hygienia-tarvikkeet, vaipat yms., tuorekelmut, teippi, muovipurkit, taskulamppu ja paristot, joditabletit, kynttilät ja tulitikut, käteistä rahaa, lemmikkieläinten tarvikkeet.

Lähde:

www.martat.fi/marttakoulu/ruoka/kotivara/

Ostoslista

- ☐ juotavaksi valmista mehua ja pullotettua vettä
- ☐ tuoreita hedelmiä, kasviksia ja juureksia sekä säilykkeitä
- ☐ leipää, näkkileipää, riisikakkuja, korppuja
- ☐ pähkinöitä, siemeniä, kuivattuja hedelmiä
- ☐ hilloja, soseita, muroja, myslejä, hiutaleita
- ☐ mehua, mehukeittoja, huoneenlämmössä säilyvää maitoa ja kasvi juomia
- ☐ kala-, liha- ja papusäilykkeitä
- ☐ lastenruokia
- ☐ pikariisiä, linssejä, pastaa, nuudeleita, pussikeittoja, valmiskastikkeita, kastikejauheita, muusijauhetta, soijarouhetta
- ☐ välipalapatukoita, keksejä, suklaata, sipsejä

Muista myös lemmikkien kotivara ja erityisruokavaliot!

Energiaa tuorepuurolla (2 annosta)

1 banaani
5 dl maitoa (uht-maito) tai
luonnonjugurttia tai omenamehua
2 1/2 dl kaurahiutaleita
1 pieni purkki ananasmurskaa
2 1/2 dl kuivattuja hedelmiä, pähkinöitä, siemeniä
1 dl mantelirouhetta
hunajaa

Kuori ja pilko banaani. Sekoita maidon (jugurtin)
joukkoon hiutaleet, ananasmurskaa sekä pilkottu
banaani ja kuivatut hedelmät, pähkinä.
Anna seoksen turvota hetki ennen syömistä.

(huomioi erityisruokavaliot, gluteeniton ym.)

Satoa ja iloa

Satoa ja Iloa -hanke oli yksi Vaara-Karjalan leader ry:n rahoittamista hankkeista vuosina 2019-2022. Sen toteuttivat Pohjois-Karjalan Martat ja MSL:n Joensuun kulttuuriyhdistys yhdessä. Hanke tavoitti yhteensä n. 600 Vaara-Karjalan asukasta. Yhteistoiminta sisälsi yhteisöviljelyä, yhteisötaitteen sovelluksia, sekä neuvontaa varautumiseen liittyen. Hanketta vetivät kotipuutarha- ja ympäristöasiantuntija Maarit Sallinen-Uusoksa Pohjois-Karjalan Martoilta ja yhteisökehittäjä Kaisa Kervinen Maaseudun Sivistysliiton Joensuun Kulttuuriyhdistyksestä.

martat.fi * msl.fi/pohjoiskarjala

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER

Vaara-Karjala

MAASEUDUN
SIVISTYSLIITTO